

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Maali Roomet-Allese

**TENNO TALU AIDAHOONE
RESTAUREERIMISETTEPANEKUD LÄHTUDES
PROJEKTEERITAVALE ARHITEKTURSELE
PROJEKTLAHENDUSELE**

Tenno talu, Rutja küla, Haljala vald, Lääne-Viru maakond

2021/2022 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituse lõputöö

Tallinn 2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TALUKOMPLEKSI ÜLDANDMED	6
1.1 Projektala kirjeldus	6
2. TALUKOMPLEKSI AJALOOLINE ÜLEVAADE	8
2.1 Kaasiku perekonna kroonika Tenno talus	8
2.2 Uurimuse projektala ja situatsiooni kirjeldus	15
3. AIDAHOONE MATERJALIKASUTUS JA TEHNILINE SEISUKORD	21
3.1 Katus	23
3.2 Küttekolle ja korsten	25
3.3 Välisseinad	25
3.4 Siseseinad	27
3.5 Vahelagi	28
3.6 Põrand	29
3.7 Vundament	29
3.8 Avatäited	30
4. AIDAHOONE VÄÄRTUSED JA SÄILITAMISE ETTEPANEKUD	32
KOKKUVÕTE	34
KASUTATUD KIRJANDUS	35

LISAD 37

LISA 1. Õunapuu nr 13 talu maa ning hoonete hindamisdokument 1876 aastast.

LISA 2. Aunapu talu ostumüügileping 1889. a.

LISA 3. Õunapuu talu nr. 13 jagamine Jakob Kaasiku pärijate vahel 1929. a.

LISA 4 Tenno talu hoonete hindamisakt ja asendiplaan 19.03.1997. a.

LISA 5 Skeem aida põhiplaani fotode tegemise kohtadega

SISSEJUHATUS

Rutja küla asub Lääne Virumaal Haljala vallas, Selja jõe läänepoolsest kaldast kuni mereni. Edasi on lähemad külad Eisma ja Vainoepa. Ida poole Selja jõest jääb Karepa küla, kaugemale Toolse.

Rutja nimi esineb esmakordselt 1489. aastal Selja jõe äärsel heinamaa nimetusena „Heuschlang zu Ruddy” (Tarvel 1989). Teoses *Baltisches historisches Ortslexikon* (Feldmann, Mühlen, Westermann 1985) on märgitud külade Sulli ja Rutja esmamainimiseks aastat 1625. Kirjutatakse, et Varangu mõisa piiri ristikivi nr. 30 asetseb tee ääres, mis viib rannaküladesse RUDDI ja SULLI (Kaasik 2000). Selja jõe äärsed talusid nimetati Sulli külaks ja merepoolset osa külast Ruddia või Rudja, umbes 1916-18 paiku liideti Sulli küla Rutjaga.

Kaasikute suguvõsale kuulusid pärast talude päriseksostmist Sulli külas jõeäärsed alad, alates Sulli talust kuni Moritsani (foto 1). Praegu on samuti enamus endistest maadest Kaasikute suguvõsa pärijate omanduses. Talukompleks ning naabertalud on kuulunud ja kuuluvad tänaseni ühele suguvõsale. Tenno talus on tänaseks elanud 6 suguvõlve ning talu loodi 1909 aastal. Tenno talu kinnist ega selle objektid ei kuulu riikliku kaitse alla.

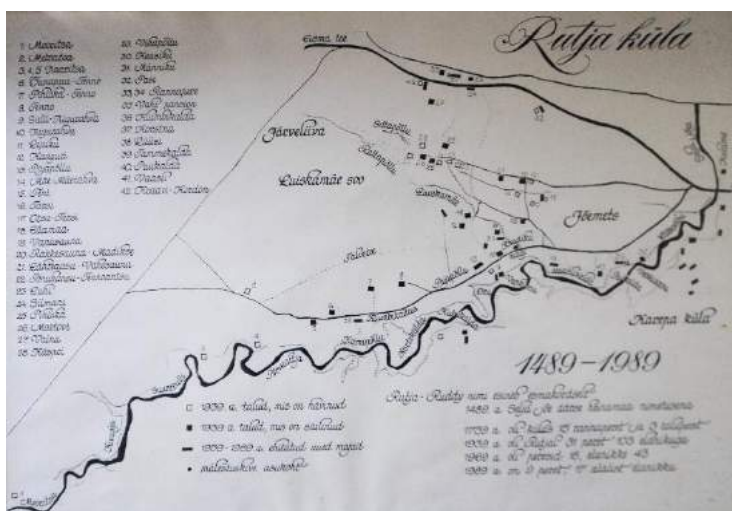

Foto 1. Rutja küla talude skeem 1989 aasta seisuga. Rutja kroonika.

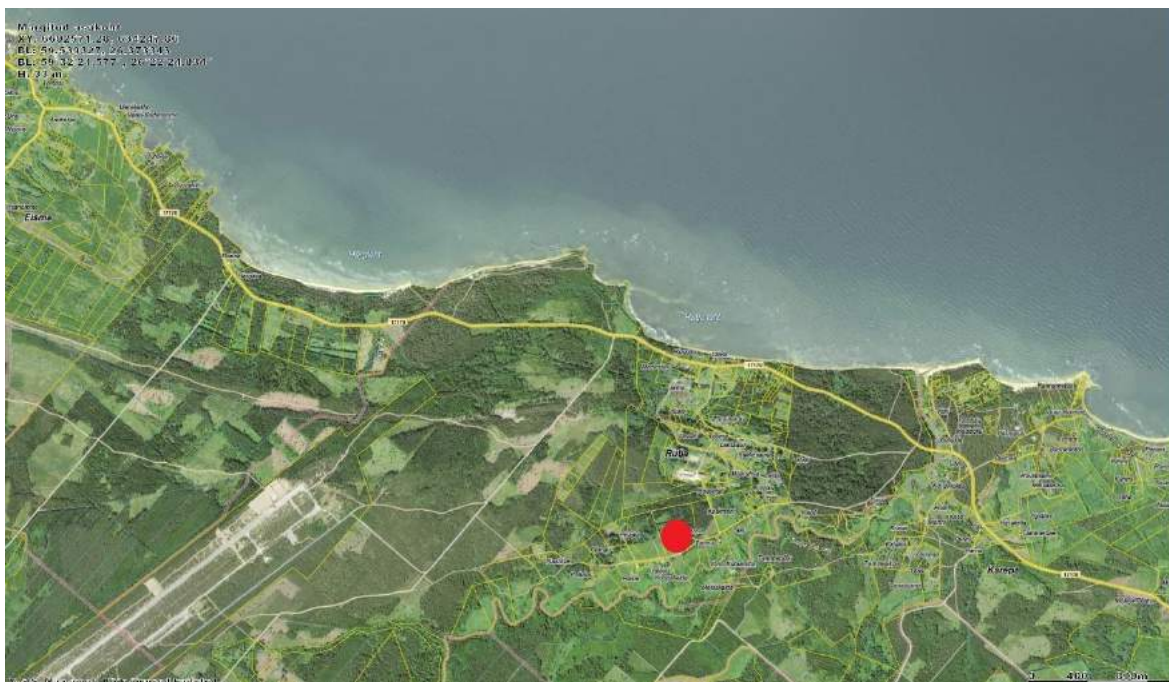
Kinnistul asub kaheksa hoonet – elamu, ait, laut, garaaž, saun, kelder, heinaküün ja varjualune ning lisaks selle üks rajatis kaev. Tänapäevaks on heas seisukorras elamu, saun, laut, kaev, rahuldavalt säilinud garaaž ja kelder, kuid heinaküün, varjualune ning ait on halvasti seisukorras. Käesolev töö käsitleb peamiselt aida hoonet. Väliuuringud teostati aprillis 2022. a.

Töö autor on valinud töös käsitletavaks objektiks Tenno talu aidahoone ning samuti antakse ülevaade talukompleksi erinevatest hoonetest. Aidahoonele koostatakse säilitamise ettepanekud lähtudes aidahoone renoveerimise lähteülesandest ning uuest lisanduvast hoonemahust. Konserveerimist väärivad kõik ajaloolised objektid, eriti need, millel on kasutaja jaoks sentimentaalne väärtus ja mis on seotud lapsepõlvega.

1. TALUKOMPLEKSI ÜLDANDMED

1.1 Projektala kirjeldus

Kinnistu asub Rutja külas, Haljala vallas, Lääne-Virumaal ning Tenno talu kinnistu piirneb kagust Selja jõgi (joonis 1). Lähinaabrusesse jäävad külad on Karepa ja Toolse lääne poolt ning Eisma ja Vainupea idast, Aaviku, Pehka ja Tidriku külad lõuna suunal ning põhjast piirneb Rutja küla Soome lahega.

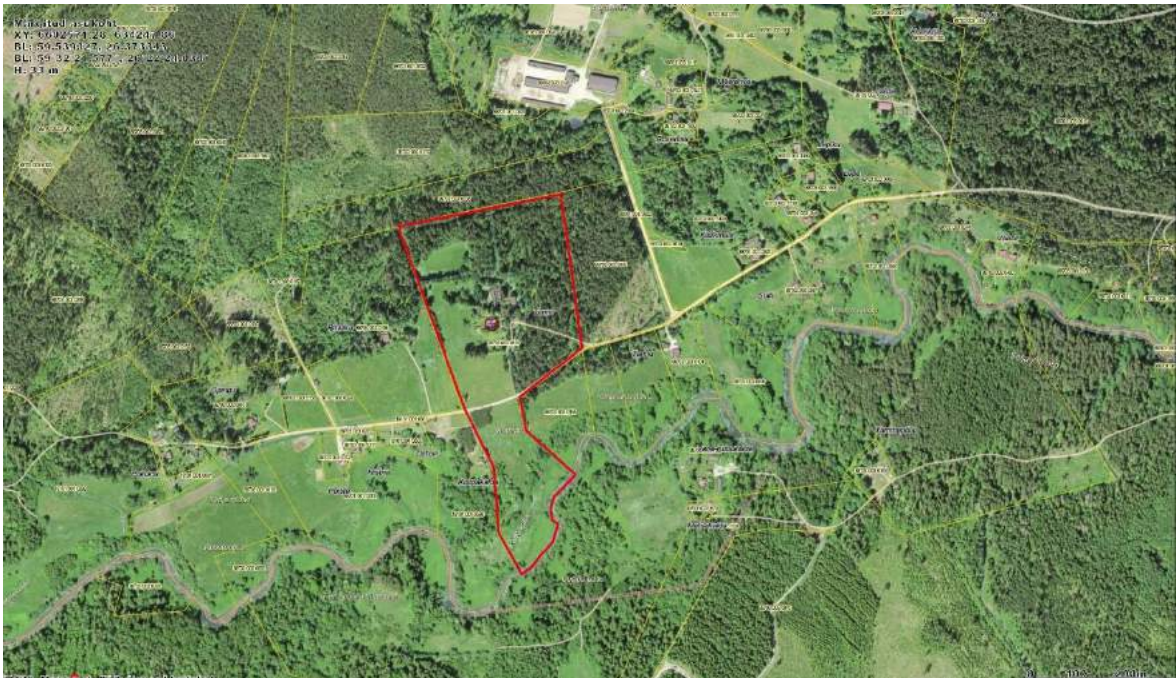
Joonis 1. Asukoha skeem Rutja küla suhtes. Asukoht märgitud punase ringiga (aluskaart: Maa-amet 2022).

Tegemist on sihtotstarbelt 100% maatulundus maaga, katastritunnus 88703:003:0155 (Maa-amet 2022). Krundi suurus on 10,15 ha (joonis 2). Kinnistu talukomplekt koosneb kaheksast hoonest. Antud projekti raames koostatakse kinnistul paiknevale aidahoonele

väärtuslike osade ja detailide säilitamise ettepanekud. Kinnistu maakasutus jaguneb järgmiselt:

- pindala: 10.15 ha;
- haritav maa: 0.87 ha;
- looduslik rohumaa: 3.71 ha;
- metsamaa: 4.16 ha;
- õuema: 0.73 ha;
- muu maa: 0.68 ha. (Maa-amet 2022)

Joonis 2. Asukoha skeem Tenno talu kinnistu. Asukoht märgitud punase piirjoonega (aluskaart: Maa-amet 2022).

2. TALUKOMPLEKSI AJALOOLINE ÜLEVAADE

2.1 Kaasiku perekonna kroonika Tenno talus

Rutja küla ja Kaasikute perekonna kroonika väljavõtted põhinevad kogutud materjalide põhjal, mida kajastavad kaks käsikirja: Valdek Kaasiku (2000) poolt kogutud materjalide kogum, mis moodustab Rutja kroonika, mille käsikiri kajastab küla ajalugu 2000 aastani ning Elna Kaasiku ja Maali Roomet-Allese (2020) Tenno kroonika käsikirjale.

Rutja külas, endine Sulli küla, Õunapuu talus on Kaasikuid elanud 7 põlvkonda. Õunapuu maade jagamisel algab Tenno talu ajalugu elumaja ehitusega 1909 aastal, mis on olnud koduks kuuele põlvkonnale. Maja ehitas praeguse perenaise, tekstiilikunstnik Elna Kaasiku vanaisa Gustav Kaasik.

Kaasikute sugupuu Tenno talu valdajate liini pidi:

- Joosep Kasik (1821-1909) sündis ja elas Eriku renditalus Tidriku külas
- Jakob Kasik (1844-1921) sündis Erikul, ostis 1889 Aunapu (Õunapuu) talu Sulli, praegu Rutja külas
- Gustav Kaasik (20.08.1879-05.06.1952) sündis Õunapuul, ehitas maade jagamisel 1909 Tenno talu elumaja ja aida. Abikaasa Juulie (Vöölmann) (1897-02.02.1975)
- Valdek Kaasik (06.03.1927-08.01.2014) sündis ja elas Tennol. Abikaasa Signe (Spriit) (08.10.1924- 17.12.2021)
- Elna Kaasik (16.11.1957) sündis ja elab Tennol, kinnistu kinkleping 2013 a.
- Maali Roomet-Allese (18.06.1990) sündis Tennol, abiellus 2020 Kaspar Allesega (20.11.1984)
- lapsed Pääsu Lii (28.04.2016), Sinili (18.10.2017), Sädeli (30.03.2020)

Gustav Kaasik, Tenno rajaja

Esialgu kuulus Gustavile majast pool ja teine pool tema vanematele Jakobile ja Kristinele, kes tulid poja majja Tennole talu jagamisel Õunapuult. Kaasikud, Jakobi isa Joosep tuli Sulli külasse, praegune Rutja, teiselt poolt Selja jõge Tidriku külast Erikult. Sugupuu algusest on andmed kolme põlvkonna kohta 18. sajandist Tidriku külast enne Joosepi sündi. Joosepil (1821-1909) oli Erikul 9 last esimese naise Mariga (1819-1874), peale Mari surma tuli ta lastega Õunapuule ja abiellus 1879 Eeva Pachplumiga (Bachblum 1829-1914), kes oli jäänud leseks 1876 mehe Aadama surma järel, 47 aastaselt ihunuhtluse tagajärjel. Joosepi esimene naine Mari oli Aadama õde, teiseks naiseks sai Aadama lesk. Rutjale jäid elama Joosepi kaks poega, Jaan (1842-1920) läks Naaritsele ja Jakob (1844-1921) jäi Õunapuule.

Gustav Jakobi p. KAASIK sündis 25. (13.) augustil 1879. a. endises Maria (Varangu) vallas Tidriku külas Eriku renditalus. Jakobi (1844–1929) ja Kristine (1851–1932, sünd. Petershon) peres sündis üheksa last: Johannes (1871–1959), Paul (1873–1928), Elvine (1875–1952), kaksikud Gustav ja Marie-Elisabeth (1879–1952 ja -1962), Aleksander (suri 4 aastaselt), Villem (suri aastaselt), Aliide (suri 7 aastaselt) ja Kristof (1890–1911).

4. oktoobril 1889. a. on sõlmitud talu ostumüügileping Selja mõisniku J. Girard de Saucantoni ja Jakob Kasiku vahel Selja mõisa aladelt (kaart 1) Aunapuu talukoha ostmiseks (suurus 44 tiinu) Sulli (Rutja) külas (LISA 1; LISA 2).

Kaart 1. Selja mõisa kaart (Gnadeberg 1876).

1901–1905 Gustav teenis aega tsaristliku Venemaa armees Ivangorodi kindluses Poolas sapööri roodus, saades vanemallohvitseri auastme. Kuni I maailmasõjani tegi ehitus- ja tisleritööd. 1906/07 talvel viibis Vilniuse lähedal Kobõlniki viinavabrikus viinapõletajaks, 1908/09 Kunda viinavabrikus ja 1909/10 Vaeküla viinavabrikus. Koos onupojaga (Gustav Kaasik Pasilt) omas kartulialuse, millega tehti reise Soome.

Perekonna loomine Tennol, Gustav ja Juulie

1. augustil (19. juuli) 1914. a. Gustav mobiliseeriti ja määrati kahurväkke. Kuni 1916. a. augustini sõdis Ida-Preisi rindel, viibis siis kolm kuud haiglas (kõhuga), seejärel Moskvast tagavara brigaadis. 27. veebruaril 1919. a. kutsuti jällegi komisjoni ja pandi Eesti Vabariigi

Kaitseliitu, 7. märtsist määrati Varangu valla Kaitseliidu ülemaks. Vabastati sellelt kohalt paari aasta möödudes tervislikel põhjustel. Aida kõrval töötoas asus valla Kaitseliidu kontor ja töötas telefon, mis on tänaseni talu rekvisiidina säilinud.

Olles Varangul Tamme veskis ehitustöödel tutvus Gustav seal koduõmblejannaga Juulie-Pauline Vöölmanniga ja 2. aprillil 1923 abielluti. Gustav oli siis 43-aastane, Juulie 18 aastat noorem, 25 aastane. 8. jaan. 1924. a. sündis poeg Lembit ja 6. märtsil 1927. a. teine poeg Valdek. Lembit suri 12. juunil 1928. a. sarlakitesse.

- Juulie sündis 17. juunil 1897. a. Amblas, kus tema isa Jüri oli kirikumeheks ja tegi ka rätsepatööd.

1909. aastal ehitas Gustav Õunapuu talu maale elumaja, hilisem Tenno (foto 2). Pool majast kuulus isale Jakob Kaasikule, kes suri Tennol 15. II 1920. a. Ema Kristine suri 30. IV 1932. a. Ema surma järel jäi tema pool majast tütrele Elvine Uudeküllile.

Foto 2. Tenno talu elumaja 1920-datel aastatel. Tenno kroonika.

1909.a. 65 aasta vanuselt andis Jakob talu poegadele. Õunapuu jagati Johannese ja Pauli vahel võrdseteks osadeks. Pauliosa nimetati Pihlaka taluks, Johannesele jäi Õunapuu talu põhi, vana rehielamu ja kõrvalhooned (kaart 2).

Kaart 2. Õunapuu talu maade jagamine 1909 aastal. Tenno talu maaiüksus kaardil üleval paremas nurgas. Autori foto kaardist.

1929. a. Toimus Õunapuu talu Nr 13, kinnistu nr 1127, 50,6 ha maade jagamine pärijate vahel. Johannes ja Pauli lesk maksid õdedele Elvinele ja Mariele nende pärandiosad välja,

Valdek Kaasik, Tenno pärija

Valdek Kaasik omandas Gustavi pärijana Tenno elamu tervenisti 1955. aastal. Maja vajab kiiret remonti, katus sadas läbi, kõdunenud põrandalauad ja mädanenud alumised seinapalgid vajavad vahetamist. Kogu nõukogude aja remonditi maja ja kõrvalhooneid. Valdek ehitas 1961-62 keldri, sauna 1970-73, garaažid 1976-78. Valdek töötas kalakaitses alates 15.10.1946, 1953-1987 Rakvere rajooniinspektorina, kuni jäi pensionile.

Signe Kaasik töötas 47 aastat Karepa Raamatukogu juhatajana (01.03 1950-16.04 1979), juhendas seal kangakudumisringi ja pensionile jäädes kodus etnograafilisi tekstiile Lahemaa Rahvuspargile. Selle töö kõrvalt oli vaja jõuda talus talitada loomad ja hoida korras suur aed.

Kooskõlas Eesti NSV taluseadusega andis 1990.a Lääne-Viru Maakonnaavalitsus Valdek Kaasikule tähtajata kasutamiseks ja Tenno talu taastamiseks 12 ha maad. Alustati talupidamisega, osteti traktor, hariti 2,5 ha põllumaad, peeti 2 lehma, lambaid ja kanu. Omandireformi käigus tagastati Valdek Kaasikule 1998 endisest Õunapuu nr 13 kinnistust $\frac{1}{4}$ mõttelises osas ja ostueesõigusega erastatud osa, kokku 18,96 ha. 1992-96 ehitati uus laut ja heinakuur (LISA 4). 3. juunil 96 said loomad uude lauta, aga kahjuks 1999 lõpetati lehmapidamine, jäid lambad, 2 faasanit ja kanad. Viimased kanad anti ära 2016 jaanuaris, kui laudast ehitati ateljee.

Elna Kaasik, Tenno perenaine

Elna Kaasik omandas isalt kinkelepinguga 10. septembril 2013. a. Tenno, katastritunnus 88703:003:0155, maatulundusmaa, pindala 10,10 ha.

Valdeki tervise halvenemisega alustas talus remonditöödega tütar Elna Kaasik. 2005 püstitati koos isaga õuele lipuvarras ja 2006 maasisesed elektrikaablid ja õuevalgustus. 2009 alustas Elna talukompleksi haldamise ja edasi arendamisega. 2013-21 oli rehimaja

renoveerimine, kanalast ja rehetoast ehitati ateljee, garaažist maja otsas galeriituba, kus on praegu eksponeeritud vanaisa Gustavi puutöökapp ja hõövelpink. Lakast on ehitatud talumuuseum, kus välja pandud esemed talu ajaloost ning Elna Kaasiku tekstiilid ja põrandavaibad.

1994 toimus maaparandus koplites ja kraavide kaevamine talu piiridele. Seoses kaevetöödega oli võimalus kaevata väike tiik ja rajada iluaed. Kolme põlvkonna ühistööna-vanaema Signe, ema Elna ja tütar Maali on rajanud tiigiäärse aia ja korrastanud ning hoidnud iluaeda õuealal.

2.2 Uurimuse projektala ja situatsiooni kirjeldus

Tenno talukompleksi rajamisest ja arendamisest (joonis 3) on koostatud põhjalik ülevaade talu kroonika käsikirjas, mille andmeid on Tenno talu valdajad läbi aja taluraamatusse kandnud. Talu arenemise loetelus on alla joonitud sündmused, mis kajastavad aidahoonega teostatud ehitus ja remonditöid, mis on antud projekti objektiks.

Joonis 3. Hoonete ja nende funktsioonide skeem Tenno talus. Selja mõisa Õunapuu nr 13 talumaakohast lahutatud Tenno nr 13b talu 1930. aasta plaan (aluskaart: Eesti Riigiarhiiv).

Tenno ehitus ja remont - Gustav Kaasik:

- 1909 Elamu ja ait
- 1912 Töötuba ja heinaladu – ladu lammutati 1956
- 1924–25 Laut ja rehealune – laut lammutati 1969
- 1926 Hobusetall – lammutati 1956
- 1932–34 Rehetuba (hilisem laut)
- 1932–33 Heinaladu kalda all
- 1934 Rehealuse otsa ruum ümber tehtud saunaks
- 1939 Mädaoja ladu
- 1939–43 Elvine maja

Tenno ehitus ja remont - Valdek Kaasik

- 1955 Elamule pilpakatus
- 1956 Heinakuur (Mädaoja ümber veetud), aida ja heinakuuri vahele kuur
- 1956 Elamu alumiste palkide vahetamine, uued küttekolded, sisemine remont
- 1957 Töötoale-aidale pilpakatus, trepi valamine elamule
- 1958 Rehetoast laut ja saunast karjaköök
- 1959 Elamu vooderdatud ja värvitud. Sisse toodud elekter
- 1960 Köögi põrand ja sahvri vaheseina (vamm sees). Majal aknad värvitud.
- 1961–62 Kelder valatud, veetud muldkate
- 1963–64 Töötoas sisemine remont (uued küttekolded, kamin ja põrand)
- 1966 Sisse pandud gaas ja vesi, maja värvitud
- 1967 Raudahi toas uuesti laotud, laudale eterniitkatus
- 1968 Suitsuahi
- 1969 Heinaladu vana lauda kohale. Eterniitkatus karjaköögile-garaažile (rehealune)
- 1969–71 Eterniitkatus toale-aidale-kuurile
- 1970 Elamule eterniitkatus
- 1970–71 Elamu teisele korrusele 2 tuba
- 1970–73 Sauna ehitamine
- 1974 Magamistoa remont

- 1975 Teise toa remont (televiisori tuba)
- 1976 Garaaž ja heinakuurile eterniitkatus
- 1977–78 Eestoa (kantselei) remont, trepp teisele korrusele
- 1978 Garaažile juurdeehitus. Eestoa põrandale parkett
- 1979 Sauna põrand kokku aetud. Töötoale uus korsten
- 1980–81 Rehealusest töötuba. Kasvuhoone ehitus, lammutus 20.04.2012
- 1982 Köögi remont. Kaevule uued rakked. Vee survepaak sahvrisse. Puukuur. Karjaköögi korstna remont.
- 1983 Majade värvimine. Mustojale Vainu väljaehitamise algus
- 1984 Sahvri remont
- 1984–85 Maja rõdu remont
- 1985 Teletoas remont
- 1987 Aidale põrand. Karjakööki uus pliit ja müür
- 1988 Garaažile juurdeehitus. Kudumistoast lammutatud kamin.
- 1989 Katusealuse autoestakaadi ehitamine. Sauna remont. Sisetööd uues töötoas. Puukuurile juurdeehitus
- 1990 Köögi remont
- 1992 Lauda vundamendi valamine
- 1993 Vundamendile plokksein ja katus, lagi ja õhutustorud
- 1994 Heinakuuri ehitamine
- 1995 Lauda põranda valamine ja sisetööd
- 1996 Lauta ja heinakuuri elekter sisse. (Loomad lauta 3. 06) Köögi põranda ja müüri, pliidi värvimine. Kasvuhoone remont. Uue kanala ehitamine lauda asemele
- 1999 Uus veepump kaevu, boiler sahvrisse, kööki kraanikauss ja kapid, teleantenn, üles tupp uued kapid
- 2000 Laudale vooder
- 2002 Laudavoodri õlitamine
- 2003 Rehealla põrand ja riiul
- 2004 Rehetoale uus sein ja aken
- 2005 Lipuvarras õuele
- 2006 Elektritööd: maa-alune kaabel, õuevalgustid, sisustus, kaabel sauna, trepp keldrisse, töötuppa ja garaaži

Joonis 4. Hoonete ja nende funktsioonide skeem Tenno talus 2022. aasta seisuga (aluskaart: Maa-amet 2022).

Foto 3. Tenno talu aidamaja taustal tehtud foto 1940-ndatel. Aidahoone nurk paistab paremal pool (Tenno kroonika).

Tenno talu õuealal paikneb seitse hoonemahtu, mis kannavad järgmisi funktsioone: elamu, ait, laut, garaaž, saun, kelder, heinaküün ja varjualune ning lisaks selle üks rajatis kaev (tabel 1). Tänapäevaks on heas seisukorras eramu, saun, laut, kaev, rahuldavalt säilinud garaaž ja kelder, varjualune ning ait on halvas seisukorras. Põhjaliku ülevaate projektis käsitletava hoone seisukorra kohta, milleks on ait, annab järgmine peatükk.

Tabel 1. Tenno talu hoonete loetelu ja üldine seisukord:

1. AIT (töötuba + labidakuur + küün)	2. ELAMU
Foto nr. 4	Foto nr. 5
	
Tehniline seisukord: halb Ehitusaasta: 1909/1932-34/1956	Tehniline seisukord: hea Ehitusaasta: 1909
3. LAUT + HEINAKÜÜN	4. GARAAŽ
Foto nr. 6	Foto nr. 7
	

Tehniline seisukord: hea Ehitusaasta: 1912	Tehniline seisukord: rahuldav Ehitusaasta: 1976
5. SAUN	6. KELDER
Foto nr. 8	Foto nr. 9
	
Tehniline seisukord: hea Ehitusaasta: 1970-73	Tehniline seisukord: rahuldav Ehitusaasta: 1961-62
7. VARJUALUNE	8. KAEV
Foto nr. 10	Foto nr. 11
	
Tehniline seisukord: halb Ehitusaasta: 1978	Tehniline seisukord: hea Ehitusaasta: 1982 (uue kaevu ehitamiseks kasutati algse kaevu asukohta)

Tabelis on esitatud autori poolt jäädvustatud fotod.

3. AIDAHOONE MATERJALIKASUTUS JA TEHNILINE SEISUKORD

Hoonemass, mille üheks osaks on ait koosneb neljast eri funktsiooniga ruumist. Aidale, mis ehitati 1909. aastal on juurde lisatud juurde kahes eri etapis töötuba, aastal 1932-34 ning heinaküün koos labidakuuriga 1956. a. Ait paikneb hoone keskel.

Vaade hoonele – töötuba. Vaade nurgalt ja otsasein.

Vaade hoonele – külgvaade talu õuealalt. Vaade küljelt ja heinaküüni otsasein.

Vaade hoonele – külgvaade hoone tagumise poole pealt. Vaade aida palkseinale.

Vaade hoonele – nurgavaade hoone tagumise poole pealt. Vaade töötoa otsa poolt.

Anunud hoonekompleksist säilitakse ja renoveeritakse ait, teised osad lammutatakse (joonis 5; joonis 6). Planeeritava uue hoonemahus kasutakse aidahoone säilinud palkseinu ning eksponeeritakse lae laudkatet ja arhitektuurseid detaile.

Joonis 5. Skeem aida asukoht hooneüksuses, ait markeeritud kollasega. Vaade hoone eest.

Joonis 6. Skeem aida asukoht hooneüksuses, ait markeeritud kollasega. Vaade hoone tagant.

3. 1 Katus

Hoonel on 1969–71. aastatel paigaldatud eterniitkatud, mille all on originaal laastukatus. Katuse on väga halvas seisukorras, laseb vett läbi ning varisemisohtlik, kuna sarikad ja vahelage toetav konstruktsioon on deformeerunud.

F1 / Eterniitkatus.	F2 / Eterniitkatus.	F3 / Sarikad Räästa sõlm
		
Märkus: Eterniitkatus tugevalt sammaldunud, katus katki.	Märkus: Eterniitkatus tugevalt sammaldunud, katus katki. Katuseharja vajumine.	Märkus: Sarikad mädanenud veekahjustuse tagajärjel. Algne laastukatusekiht juhib vee eterniidi alt välja.
F4 / Sarikad ja vahesein. Räästa sõlm	F5 / Sarikad Katuse kihtide otsalõige	F6 / Eterniitkatus.
		
Märkus: näha katmata palkseina. Tihendatud samblaga.	Märkus: Roovidel laastudest aluskatus. Peale paigaldatud eterniitkatus.	Märkus: Eterniitkatus tugevalt sammaldunud, katus katki. Katuseharja vajumine.
F7 / Katusekonstruktsioon.	F8 / Katusekonstruktsioon.	
		
Märkus: Sarikate ja pennide ühendused	Märkus: roovidel laastudest aluskatus.	

3.2 Küttekolle ja korsten

Küttekolle, mis töötoas, aidahoone siseseina vastas on ohtlik, kasutamiskõlbmatu. Küttekolle vajunud, esinevad suured praod ning korsten on sisse vajunud.

F9 / Korsten	F10 / Küttekeha – pliit ja soojamüür aida siseseina vastas	F11 / Korsten
		
Märkus: Korstna kivid sisse vajunud	Märkus: Suured praod soojamüüris, korstnas, küttekolde ümber.	

3.3 Välisseinad

Fassaadilaudise all palksein rahuldavalt säilinud, v.a esimene ja teine palgiring välisseintes ning esimene ring siseseinte ulatuses. Pagivahe soojustamiseks on kasutatud turbasammalt, mis on säilinud ka hoone väliseina ulatuses ning näha hoone tagaküljel.

F12 / Fassaad hoone esikülg	F13 / Fassaad hoone esikülg	F14 / Fassaad hoone esikülg – sokkel/vundament
		
Märkus: hoone esikülje palksein on kaetud laudisega		Märkus: palksein on vajunud, maakividest vundamenti ei ole näha. Vihmavee laud on pinnasega tasa.
F15 / Fassaad hoone esikülg – juurdeehituse koht	F16 / Fassaad hoone tagakülg	F17 / Fassaad hoone tagakülg lähivaade
		
	Märkus: hoone tagaküljel palksein. Alumine palk on tugeva veekahjustusega ning mädanenud. Ülemised palgid korras.	
F18 / Fassaad hoone tagakülg - sõlm		
		

3.4 Siseseinad

Siseseinad on säilinud väga hästi. Siseseintel on originaalriiulite süsteem, milles on osaliselt välja vahetatud riuli laud. Palgivahe soojustamiseks on kasutatud turbasammalt, mis on säilinud ka hoone siseseinte ulatuses täielikult.

F19 / Sisesein - uks	F20 / Sisesein - töötoapoolne	F21 / Sisesein – tagakülje poolne
		
F22 / Sisesein – labidakuuri poolt aida sisesein	F23 / Sisesein – töötoa poolt aida sisesein	
		
	Märkus: sein kaetud üleni mööbli ja küttekeha/soojamüüri-ga. Visuaalne ligipääs puudub.	

3.5 Vahelagi

Vahelagi üldiselt heas korras, kuid vahelage toetav tala on purunenud. Vahelagi varisemisohtlik. Vahelael esinevad veekahjustused välisukse kohal.

F24 / Vahelagi	F25 / Vahelagi	F26 / Vahelagi pööningult vaates
		
		Märkus: vahelagi läbivajumise ohtlik,
F27 / Vahelae kandetala	F28 / Vahelae kandetala	F29 / Vahelae kandetala
		
Märkus: kandetala läbivajunud liitekohast seinaga	Märkus: kandetala läbivajunud liitekohast seinaga	Märkus: ajutine vahelae kandetala toestamine
F30 / Vahelae kandetala		
		

3.6 Põrand

Põranda tugevalt kahjustatud, kuna laudis on pinnase peal, mille on põhjustanud vajumine.

F31 / Laudispõrand	F32 / Laudispõrand	F33 / Laudispõrand
		
Märkus: põrand vajunud, toetud pinnasele		

3.7 Vundament

Hoone toetud maakivide peale, mis on täielikult pinnasesse vajunud ning ei toeta enam seinakonstruktsioone. Vajumise tagajärjel aidahoone seinapalgid toetuvad pinnasele.

F34 / Maakividest vundament	F35 / Maakividest vundament	F36 / Maakividest vundament - nurgakivi
		
Märkus: hoone vajunud täielikult pinnasega tasa, hoonet toetavad maakivid pinnases		Märkus: hoone nurka toetav maakivi vajunud ja nihkunud

F37 /	F38 / Maakividest vundament - nurgakivi	
		

3.8 Avatäited

Hoonel on üks avatäide, milleks on originaal välisuks. Väisukse kattelaudis on tugevalt kahjustunud. Ukse põhikonstruktsioon seest terve. Ukse lukusüsteem on töökorras ja pärineb aastast 1878. aastast.

F39 / U1	F40 / U1	F41 / U1
		
Märkus: välisukse alumises osas kattelaudis purunenud.		

F42 / U1 ukسلukk – 1 tk	F43 / U1 ukسلukk – 1 tk	F44 // U1 latthinged – 2 tk
		
	<p>Märkus: ukسلuku süsteem, aastaarv markeeritud 1878. Luku võti olemas.</p>	
F45 / U1 latthinged – 2 tk	F46 / U1 latthinged – 2 tk	F47 / U1 latthinged – 2 tk
		

AIDAHOONE VÄÄRTUSED JA SÄILITAMISE ETTEPANEKUD

Välisseinad ja siseseinad

Aidahoone palkseinad on säilinud hästi, v.a hoone esimene ja teine palgiring, mis on kahjustunud vundamendi vajumise tõttu.

- Hoone palkseinad säilitakse uues hoonemahus ning eksponeeritakse seestpoolt;
- Hoone alumised osas, kahe palgi ulatuses kas vahetakse välja või kasutakse uuele hoonele vastavalt arhitektuurselt sobivat lahendust;
- Palkide soojustamisel kasutatakse sama võtet – turbasamblaga vahede täitmine;
- Hoone fassaad lahendatakse vastavalt arhitektuursele lahendusele.

Vahelagi

Aidahoone vahelae laudis visuaalse vaatluse tulemusel on säilinud 75% ulatuses. Vahelahe kandva tala konstruktsioon on purunenud ning tuleb asendada.

- Avada vahelagi pööningu osast ning hinnata, millisel määral esinevad veekahjustused;
- Vahelae originaallaudist säilitada ning renoveerida, kas vahelaena või kasutada ja eksponeerida vastavalt uuele arhitektuursele lahendusele samas/lisandavas hoonemahus.

Avatäited

Aidahooneel on üks olemasolev avatäide, milleks on originaaluks, mis on rahuldavas seisukorras.

- Säilitada ja renoveerida olemasolev välisuks;
- Restaureerida väisuksel olev fassaadilaudis;

- Vaheukse laudise asendamise korral kasutada vanade laudade profiili ja sama muustriskeemi;
- Säilitada ja restaureerida latthinged, 2 tk. ja sepanaelad;
- Eksponeerida ukسلukk tervikuna ning selle detailid ukسل;
- Säilitatavad ja restaureeritavad puitosad, mis on algselt värvitud, värvitakse linaõlivärviga;
- Aida ruumile on lubatud lisada üks lisa ava akna näol, mille võimalik asukoht on hoone tagumine külg;
- Loodavale ruumile on lunatud lisad 1 kuni 2 siseust, mis peavad paiknema lisanduva hoonemahu siseseinte osaga.
- Aida esi ega tagaseina ei ole lubatud lisada uusi avatäiteid uste näol.

Esemed

Aidahoones säilinud puidust nagid säilitada ja restaureerida ning eksponeeritakse samas hoones vastavalt sisearhitektuursele lahendusele.

Katus; küttekolle ja korsten; põrand; vundament

Hoone eterniitkatus, küttekolle ja korsten, põrandad, ning vundament on väga halvas tehnilises seisukorras kuuluvad lammutamisele ning neid ei säilitata. Antud osade säilitamine ja restaureerimine ei ole põhjendatud.

KOKKUVÕTE

Projektis uuritav Tenno talu asub Rutja külas, Lääne-Virumaal. Endise nimega Sulli külas, Õunapuu talus on Kaasikuid elanud 7 põlvkonda. Õunapuu maade jagamisel algab Tenno talu ajalugu elumaja ehitusega 1909 aastal, mis on olnud koduks kuuele põlvkonnale. Maja ehitas praeguse perenaise, tekstiilikunstnik Elna Kaasiku vanaisa Gustav Kaasik. Talus on pidevalt sees elatud ning talukompleksi on hoitud, hooldatud ning arendatud.

Töös käsitletud 1909. aastal ehitatud talukompleks on hästi säilinud terviklikult. Aidahoone, mille säilitamisele ja restaureerimisele projekt keskendub on halvas seisukorras. Aidahoone ehitati koos elumajaga samuti 1909. aastal. Aidahoone on kavandatud uue arhitektuurse hoonemahu osana, milles kasutatakse ja eksponeeritakse säilinud ning säilitamist väärt aida osasid. Uue lisanduva hoone funktsioon on abihoone.

Uus loodav hoonemass peab kasutama olemasoleva aida säilinud palkseinu, välisust ning eksponeerima vahelage. Lubatud on lisada olemasolevasse tagumisse seinna ava akna näol, et paranda siseruumi kvaliteeti ja elutingimusi (aidal ei ole ühtegi akent). Siseuste lisamine on lubatud külgsseintesse.

KASUTATUD KIRJANDUS

Kaasik, V. (2000). Rutja kroonika. Käsikiri.

Kaasik, E., Roomet-Allese, M. (2020). Tenno kroonika. Käsikiri.

Maa-amet. (2022). Maa-ameti geoportaal. Kaardirakendused Maainfo HTML5. Kaardirakendused Maainfo X-GIS 2. Aluskaart. [veebileht] <https://geoportaal.maaamet.ee/est/>

Tarvel, E. (1989). Põhijooni Haljala kihelkonna ajaloost. Tallinn: Eesti Raamat.

Feldmann, H., Mühlen, H. von Z., Westermann, G. (1985). Baltisches historisches Ortslexikon. Teil 1, Estland (Einschliesslich Nordlivland). ISBN: 3412071838

FOTOD

Kaasik, E., Roomet-Allese, M. (2020). Tenno kroonika. Käsikiri.

KAARDID

Kaart 1. Eesti Riigiarhiiv. Gnadeberg, G. M. (1875 – 1876). Selja mõisa kaart. Special-Karte von den Ländereien des privaten Gutes Selgs belegen im Ehistlandischen Gouvernement, Wierländischen Kreise und Halljalschen Kirchspiele. 1875 – 1876. EAA.2072.5.155

Kaart 2. Õunapuu talu maade jagamine 1909 aastal. Tenno talu maaüksus kaardil üleval paremas nurgas. Autori foto kaardist.

Kaart 3. Eesti Riigiarhiiv. Selja mõisa Õunapuu nr 13 talumaakohast lahutatud Tenno nr 13b talu 1930. aastal tõestatud plaan ja Selja mõisa Õunapuu nr 13 talust eraldatud ja Tenno nr 13b taluga liidetud maatüki Lit B 1936. a. õigeaks kinnitatud plaan. ERA.T-3.22.284.

LISAD

LISA 1. Eesti Riigiarhiiv. (1876). Õunapuu nr 13 talu maa ning hoonete hindamisdokument 1876 aastast. EAA.2486.1.2361 lehed 1-1p, 3p, 10-10p.

LISA 2. Eesti Riigiarhiiv. (1889). Aunapu talu ostumüügileping. Ostumüügilepingu digitaalne koopia. Alus: EAA.4924.1.6621 lehed 11-12p.

LISA 3. Eesti Riigiarhiiv. (1929). Õunapuu talu nr. 13 jagamine Jakob Kaasiku pärijate vahel. Maamõõtja aktist ning Johannes ja Gustav Kaasiku 1937. a. avaldus. Alus: ERA.62.28.6843

LISA 3. Eesti Riigiarhiiv. (1937). Maamõõtja aktist ning Johannes ja Gustav Kaasiku 1937. a. avaldus. Alus: ERA.62.28.6843

LISA 4. Eesti Riigiarhiiv. (19997). Tenno talu hoonete hindamisakt ja asendiplaan 19.03.1997. a. LVMA.889.1.21450

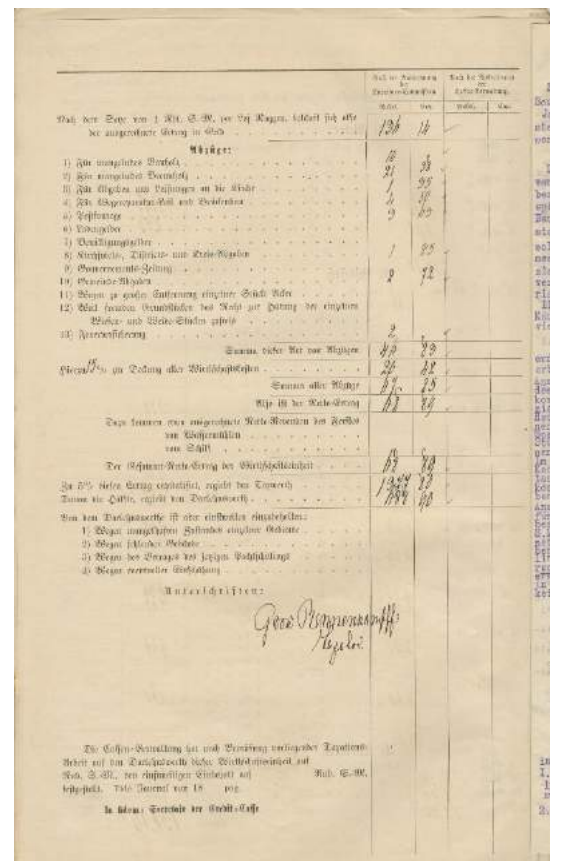
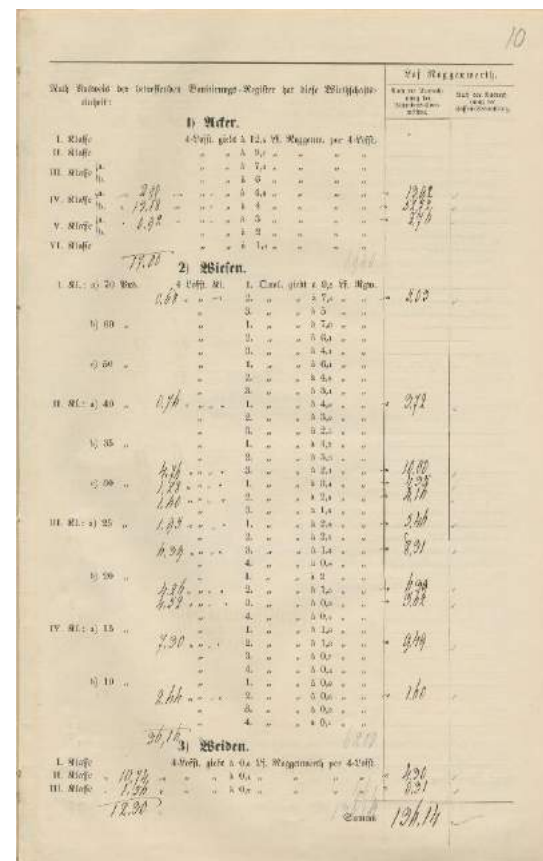
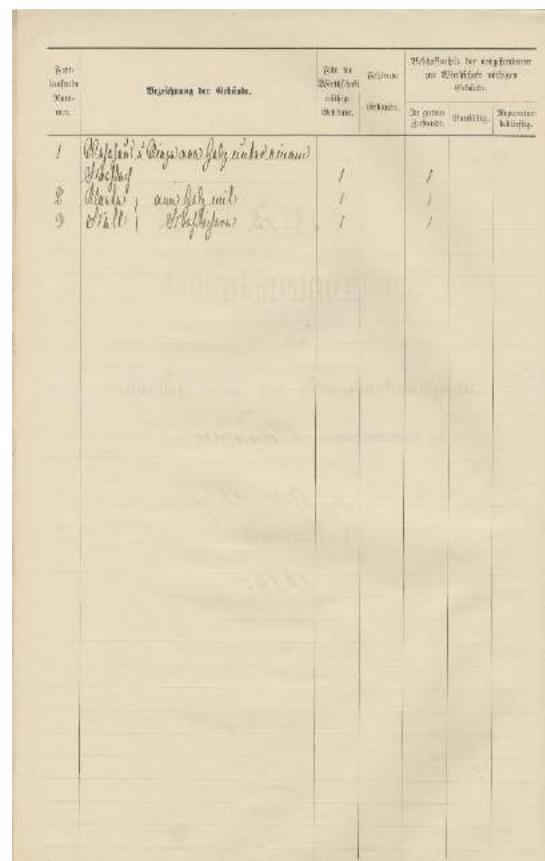
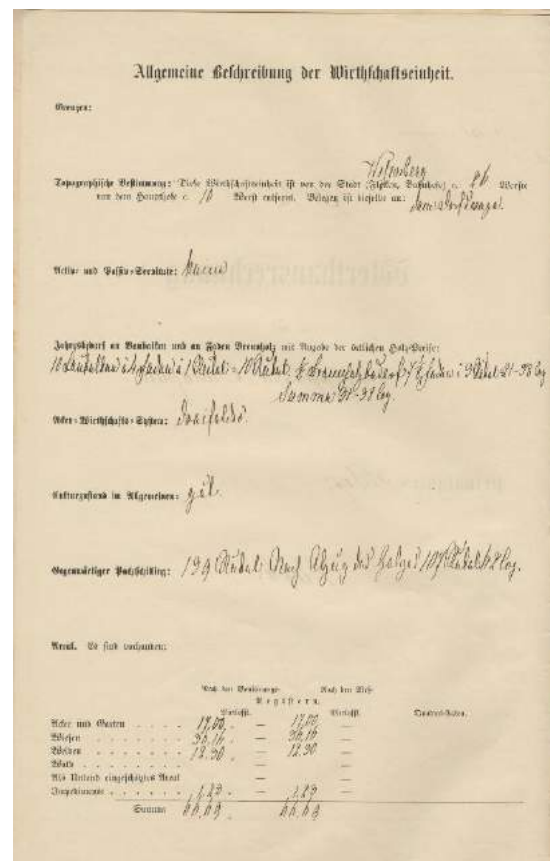
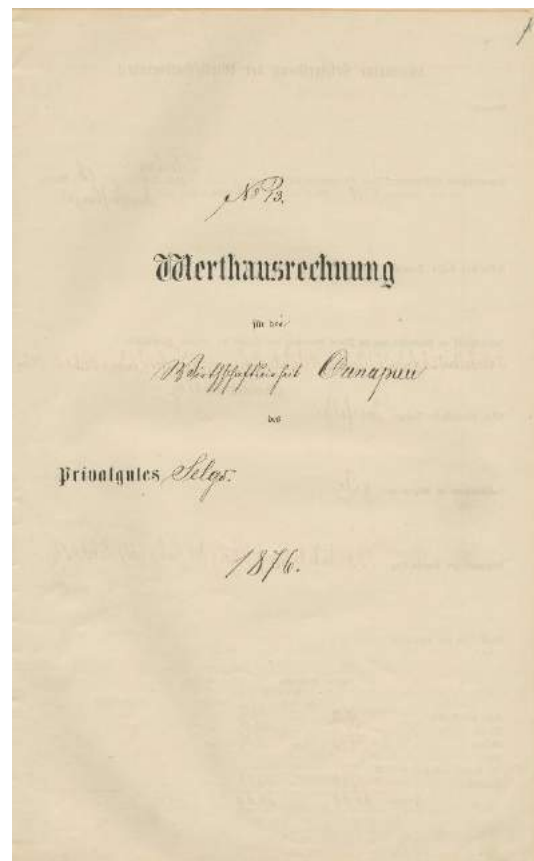
LISAD

LISA 1. Õunapuu nr 13 talu maa ning hoonete hindamisdokument 1876 aastast.

Virumaal Haljala kihelkonnas asuva Selja mõisa talude laenutoimik, milles on dokumendid ka Ounapuu nr 13 talu kohta. 1876. a. läbi viidud talumaade hindamise järgi oli talu 66.69 vakamaad (1 Tallinna vakamaa = 0,1821 ha) suur, sellest 17 vakamaad oli põllu- ja õuemaad, 36.16 vakamaad heinamaad, 12.30 vakamaad karjamaad ning 1.23 teede ja kraavide alune maa. Talul olid järgmised hooned: elumaja-rehi, ait ja tall. Kõik hooned olid tehtud puidust, kaetud õlglatusega ning nende seisukord on hinnatud heaks.

Digikoopiad Õunapuu nr 13 talu maa ning hoonete hindamisdokumentidest.

Alus: EAA.2486.1.2361 lehed 1-1p, 3p, 10-10p

LISA 2. Aunapu talu ostumüügileping 1889. a.

Arhiivifondis Ekspeditsioonifirma Thomas Clayhills & Son asuvas Selja mõisa talukohtade ostumüügi- ja rendilepingute toimikus on 4.10.1889 Jakob Kasiku ja parun J. Girard de Soucanton'i vahel sõlmitud ostumüügilepingu koopia. Lepingu järgi ostis Jakob Kasik Rakvere kreisis Haljala kihelkonnas olevast Selja mõisa talumaast eraldatud Aunapu talu 4450 hõberubla eest. Talu oli maamõõtja G. M. Gnadebergi 1876. a. koostatud plaani järgi 44 tiinu

Ostumüügilepingu digitaalne koopia. Alus: EAA.4924.1.6621 lehed 11-12p

Handwritten document page 11, containing the first part of the purchase agreement in Estonian. It details the parties involved, the location of the land, and the terms of the sale.

Handwritten document page 12, continuing the purchase agreement. It includes specific clauses regarding the land's boundaries, taxes, and the responsibilities of the buyer and seller.

Handwritten document page 13, further detailing the agreement. It covers the payment schedule, the transfer of ownership, and any conditions attached to the sale.

Handwritten document page 14, concluding the agreement. It includes the final signatures of the parties, the date, and the location where the document was signed.

LISA 3. Õunapuu talu nr. 13 jagamine Jakob Kaasiku pärijate vahel 1929. a.

Katastriameti dateerimata tunnistuse alusel oli Õunapuu nr 13 maakoha külge liidetava juurdelõike nr A-13 suurus 2,0345 ha.

Maamõõtja aktist ning Johannes ja Gustav Kaasiku 1937. a. avaldus. Alus: ERA.62.28.6843

Akt

1936. septembri kuus 30 päevale peetud maade mõõtmise, maade maamõõtja akt. Uuendatud maade mõõtmise komisjoni järgmiseks kuuks määrati August Nark'i ülevaatus:

Normaal, keraagru vallas Selpa mõisa juures, olles maakoha (juurdelõige) A 13 omaniku Jakob Kaasiku pärandustõmbe reaktiivseks valdajate ühise sooviga ilmusin tänasel päeval Rutja külla et mõistagi tapoole üheselt teostatud juurdelõige nr 13. Kinniseks on Jakob Kaasiku nimetatud pärijad jaganud 1929 aastal talumaakohale Õunapuu A 13 (kinn. nr. 1124) ning eraldatavate osade peale loonud maamõõtja Hugo Nark'i plaanid teha. Need plaanid on 1930. katastriameti poolt kinnitatud ja praegu kinnitavad pärijad nende plaanide kohaselt maade, kus juurus talumaakohale Pihlaka A 13² kasutavad Paul Kaasiku pärijad, Teenus A 13² kasutab Gustav Kaasiku ja ülejäänud osa talumaakohale Õunapuu A 13 kasutab Johannes Kaasiku. Valikualaga on teinud talumaakohale Õunapuu A 13 (kinn. nr. 1124) juurdelõige üldiselt planeerimise komisjon Selpa mõisa maade mõõtmise (juurdelõige) A 13 ning see 1934. Jakob Kaasiku pärandustõmbe kinniseks kinnitatud. See kinnistamine on suhtunud ilma plaaniliste andmete siinse andmeist kinnistuse raamatutesse. Et niisugused pärijad ka selle juurdelõige omadele ajajärgi teha ja selle kinnistamist vastavalt soovivad, siis tapoole maakohale A 13 mõistamine ette võetud. Et talumaakohale Õunapuu kinnistamine on olnud läbi viimata.

Arvestades juurdelõige A 13 mõistumise selgus, et selle juurdelõige on loodud viitajadega eraldatud ja juurdelõige mõiste mingisuguseid tõid kinniseks ei ole. Seega tapoole eraldatud Pihlaka A 13² ja

Teenus A 13² juurdelõige kontrollamisel ei nõutud.

1) Pihlaka A 13² p. Paul Kaasiku pärandustõmbe loodajad: A. Kaasiku ja P. Kaasiku

2) Teenus A 13² juurdelõige: J. Kaasiku

3) Õunapuu A 13 juurdelõige: J. Kaasiku

4) Naaston A 12 juurdelõige: V. Kaasiku

5) Teenus A 11. J. Kaasiku

6) Otsa nr 82. M. Jansson. juurdelõige

7) Kaugro A 70 omaniku J. Kaasiku

M. Jansson
maamõõtja

S. Nark

MAAMÕÖTJA AKTIST
RAKVERES
1937

Katastri ja Maamõõtja
Saudes
15

N. a. Katastri ametnik.

J. Kaasiku
Joh. Kaasiku

A. Kaasiku

D. Kaasiku

Virumaal varangu vallas "Õunapuu" talu A 13 pärijad Johannes Jakob p. Kaasiku, Gustav Jakob p. Kaasiku, Surmud Paul Jakob p. Kaasiku pärijad.
(Posti aadress Rutja p. - ag)

Avaldus.

Olme Varangu vallas asuva "Õunapuu" talu A 13 pärijates kinnitatud. Enda nimelise osade krepsterimiseks lasime valmistada Rakveres maamõõtja A. Nark'ist vastavad plaanid krepsterimiseks. Nüüd aga puudub meil puhtakarurublaade määr. Käesolevaga meie allkirjutajad palume Teie lahkust korraldust, et meile saaks katastriameti poolt väljantud tunnistused mis toendavad meie puhtakarurublaade suurust.

Tunnistust palume endi osade krepsterimise otstarbeks, aadressandide alusel ja krepsterimise krepsterimine on viibinud järgmisel põhjusel. Meie saime kenda metkamis juurdelõike ja tehtime saadud juurdelõiget koos vanade osadega endi nimelise krepsterimise kulude kokkuvõtte. Metkamis viibis lõpliku andmete saamine meie juurdelõike kohta, mis niisugused selgitud ja juurdelõike meile väljantud.

Lasteis Teie korraldust

Austusega. J. Kaasiku
Joh. Kaasiku
Paul Kaasiku pärandustõmbe loodajad: Kaasiku

6 11 37 a

LISA 4 Tenno talu hoonete hindamisakt ja asendiplaan 19.03.1997. a.

Lääne-Virumaa hooneregistri toimiku osa, Rutja küla toimik nr 493, mille 19.08.1963 kindlustushindelehest ja selle ära kirjast, 19.03.1997 hindamistaktist, 19.03.1997 asendiplaani, inventariseerimisjooniste ja ruumide eksplikatsiooni koopiad.

Alus: LVMA.889.1.21450

Hindamisakt

Tähistus plaanil: _____ Inv. toim. nr. _____

Address: Vihula vald Rutja küla

Omanik: Valdek Kaasik

Ostarve: 10000 korruste arv: 1 ehitusaasta: 1909 a.

Elementi nimetus	Elementi kirjeldus	Ostahisus tabelis	Parandus	Ostahisus hoonetes	Kulumine %	Kulumine 5x6
Alusmüürid	Hakijä	18	-2	16	50	8.00
Välisseinad	hõltpalk	12		12	50	6.00
Sise, kap. seinad	puus	10		10	50	5.00
Välisviimistlus	woodru laud	3		3	50	1.50
Siseviimistlus	lapal, glöväro	9		9	50	4.50
Katus	stornit	12		12	50	6.00
Laed	laud	7	+2	9	50	4.50
I. k. mustpörand						
Pörandad	laud	9		9	50	4.50
Vaheseinad						
Trepid						
Aknad	o.puit	4		4	50	2.00
Uksed	o.puit	4		4	50	2.00
Ahjud	plakk	3		3	50	1.50
Pliidid	hõltpalk, woodru	1	+1	2	50	1.00
Korstnad	saiikellis	1		1	50	0.50
Elekter	pinna puit	3		3	50	1.50
Kuivkäimla						
Muud tööd						
Vesivarustus						
Kanaliseatsioon						
Gaas						
Elektripliit						
Keskküte						
Telefon						
Väljad	woodru laud	1		1	50	0.50
KOKKU				98		49

Kulumine: $\frac{(\text{Lahter } 7 \times 100)}{(\text{Lahter } 5)} \times 100 = \frac{100}{50} = 200\%$
 Kulumine: 50

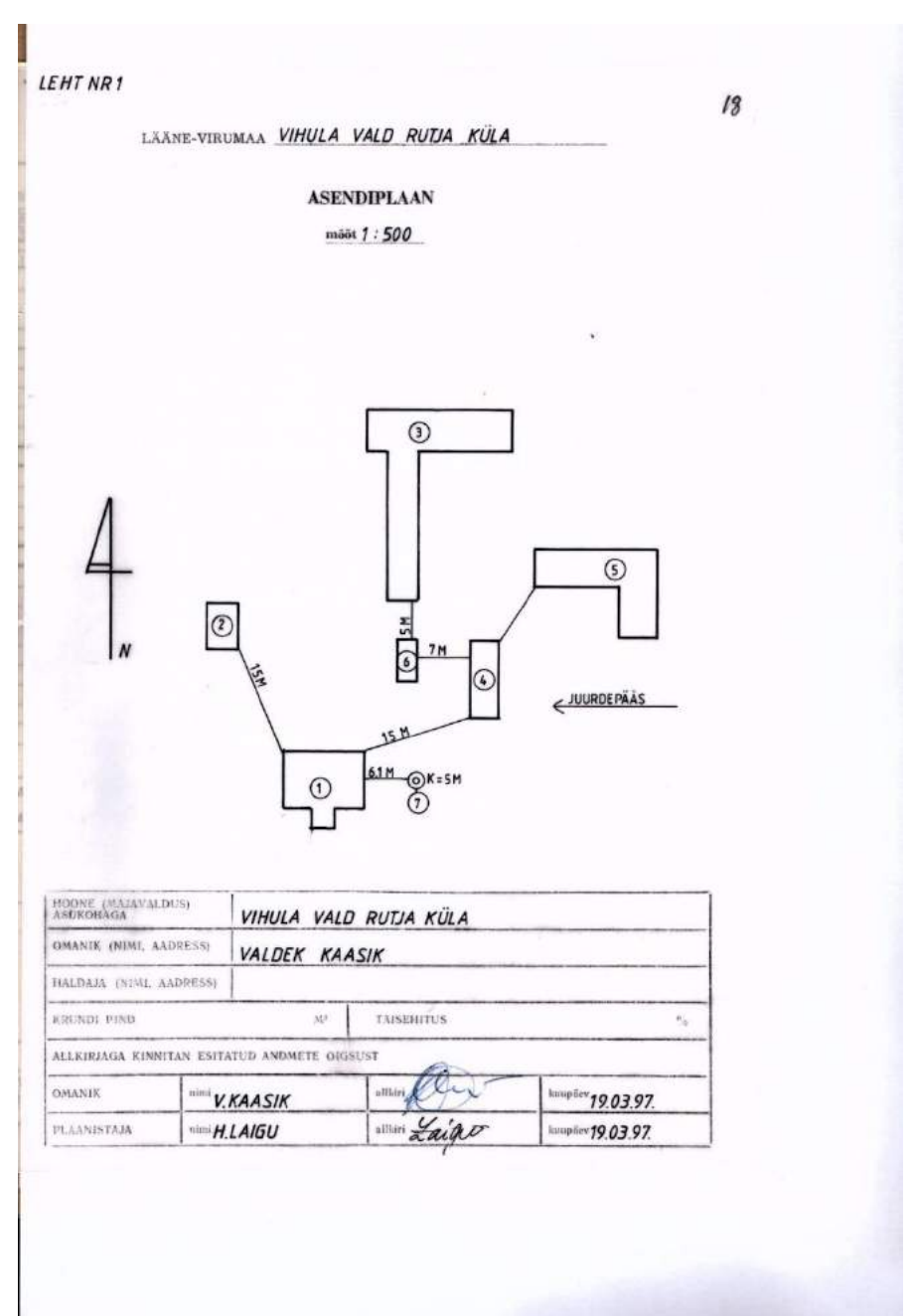
Juurdeehitused ja kõrva-hooned

Elementi nimetus	Materjal	Ostahisus tabelis	Parandus	Ostahisus hoonetes	Kulumine %	Kulumine 5x6
Alusmüürid	hõltpalk	24	-19	5	50	2.50
Välisseinad	hõltpalk	25		25	50	12.50
Siseseinad	hõltpalk	3		3	50	1.50
Välisviimistlus	o. puit	1	+1	2	50	1.00
Siseviimistlus						
Katus	stornit	14		14	50	7.00
Laed	laud	11		11	50	5.50
Pörandad	laud	12	-3	9	50	4.50
Aknad	o.puit	2		2	50	1.00
Uksed	o.puit	5		5	50	2.50
Küttekolded						
Elekter	miskus h.	1		1	50	0.50
Muud tööd						
KOKKU				45		31.50

Kulumine: $\frac{(\text{Lahter } 7 \times 100)}{(\text{Lahter } 5)} = 50\%$ $\frac{(\text{Lahter } 7 \times 100)}{(\text{Lahter } 6)} = 50\%$

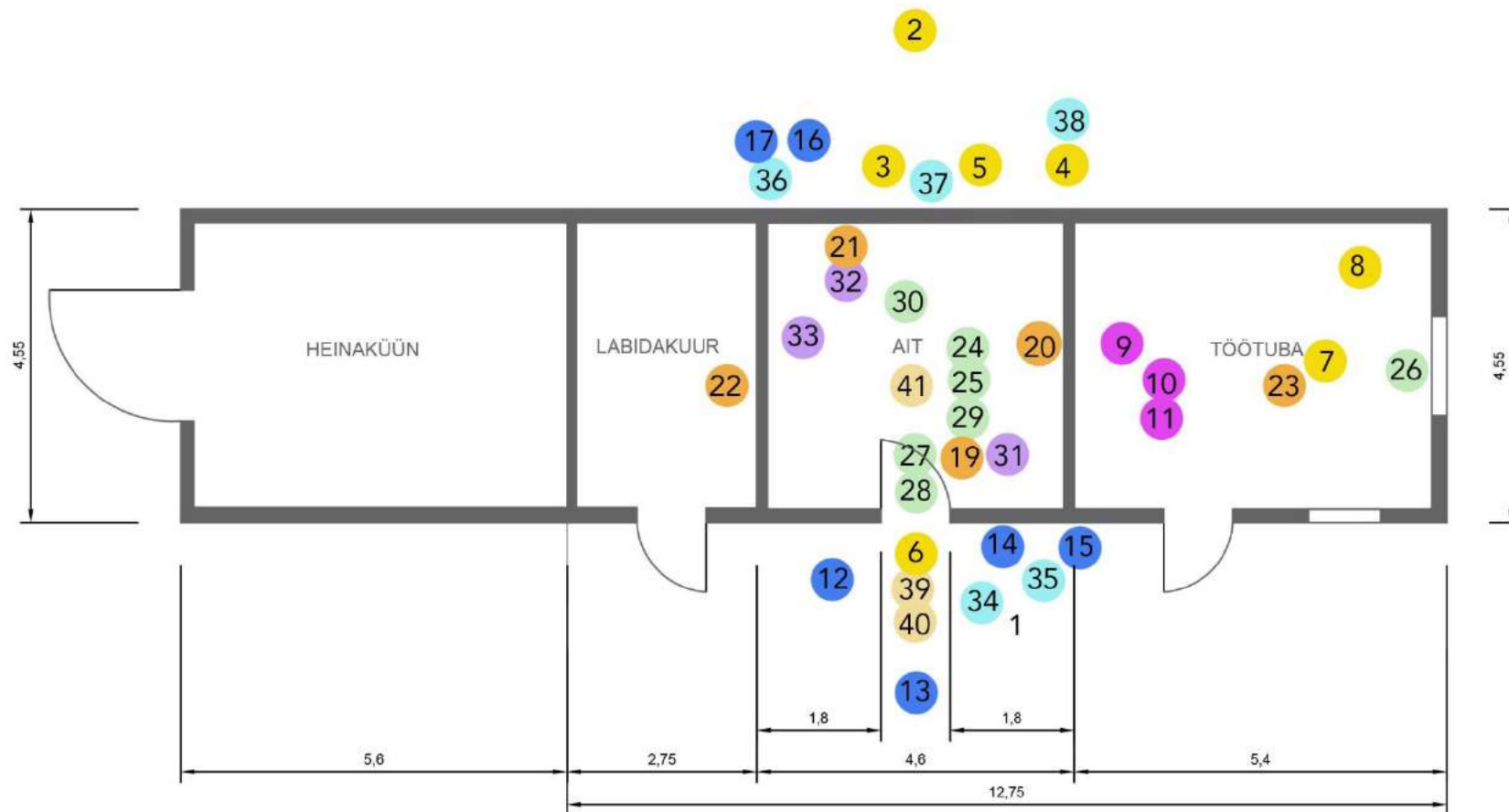
Elementi nimetus	Materjal	Ostahisus tabelis	Parandus	Ostahisus hoonetes	Kulumine %	Kulumine 5x6
Alusmüürid	hõltpalk	19		19	20	3.80
Välisseinad	laud	19		19	20	3.80
Siseseinad						
Välisviimistlus						
Siseviimistlus						
Katus	stornit	18		18	20	3.60
Laed	betoon	12	-24	19	30	5.70
Pörandad	pinna	12		12	20	2.40
Aknad	betoon	2		2	30	0.60
Uksed	o.puit	12		12	20	2.40
Küttekolded	o.puit	2		2	30	0.60
Elekter	miskus h.	4		4	20	0.80
Muud tööd						
KOKKU				84		16.80

Kulumine: $\frac{(\text{Lahter } 7 \times 100)}{(\text{Lahter } 5)} = 20\%$ $\frac{(\text{Lahter } 7 \times 100)}{(\text{Lahter } 6)} = 30\%$

LISA 5 Skeem aida põhiplaani fotode tegemise kohtadega

● 3.8 Avatäited	● 3.5 Vahelagi	● 3.2 Küttekolle ja korsten
● 3.7 Vundament	● 3.4 Siseseinad	● 3.1 Katus
● 3.6 Põrand	● 3.3 Välisseinad	

Tenno talu, Rutja küla
AIDA PÕHIPLAAN
M 1:100